

**XALQ PEDAGOGIKASIDA IJTIMOY PEDAGOGIKA G'OYALAR
HAQIDA**

*Aripjonova Zaxro - University of menegment and future technologies
universiteti, 553-guruh talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada xalq pedagogikasining ijtimoiy pedagogika bilan bog'liq jihatlari tahlil qilinadi. Xalq pedagogikasi asrlar davomida shakllangan tarbiya usullarini o'zida mujassam etgan bo'lsa, ijtimoiy pedagogika esa jamiyatdagi har bir shaxsning tarbiya va ta'lim jarayonida ishtirok etishini ta'minlashga yo'naltirilgan. Maqolada xalq pedagogikasida shakllangan ijtimoiy pedagogik tamoyillar, ularning jamiyatdagi o'rni va zamonaviy ta'lim tizimidagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: Xalq pedagogikasi, ijtimoiy pedagogika, ta'lim, tarbiya, axloqiy qadriyatlar, jamoaviy tarbiya, milliy an'analar, mehnat tarbiyasi.

Kirish

Har bir jamiyatning ta'lim va tarbiya jarayonlari uzoq yillar davomida shakllangan urf-odatlar, an'analar va madaniy qadriyatlarga asoslanadi. Xalq pedagogikasi ana shunday boy meroslardan biri bo'lib, u asosan xalqning tarbiya haqidagi tajribalarini aks ettiradi. Shu bilan birga, ijtimoiy pedagogika ham inson tarbiyasida muhim rol o'ynab, jamiyatning barcha qatlamlarini ta'lim va tarbiya jarayoniga jalb etish bilan shug'ullanadi.

Xalq pedagogikasi va ijtimoiy pedagogika bir-birini to'ldiruvchi tushunchalar bo'lib, ularning asosiy maqsadi – yosh avlodni har tomonlama barkamol inson qilib tarbiyalashdir. Xalq pedagogikasida avloddan-avlodga o'tib kelayotgan tarbiya usullari, ertaklar, maqollar, topishmoqlar, xalq o'yinlari va urf-odatlar orqali bolalarni ijtimoiy muhitga moslashuvchan qilishga alohida e'tibor qaratiladi. Ijtimoiy pedagogika esa ta'lim jarayonida teng imkoniyatlar yaratish, ijtimoiy muhitning inson tarbiyasiga ta'sirini o'rganish va jamiyatning barcha qatlamlari uchun ta'limga kirish imkoniyatini ta'minlash bilan shug'ullanadi. Ushbu maqolada xalq pedagogikasining

asosiy tamoyillari va ijtimoiy pedagogika bilan o'zaro bog'liqligi tahlil qilinadi. Shuningdek, xalq pedagogikasidagi ijtimoiy pedagogik yondashuvlarning zamonaviy ta'lim tizimida tutgan o'rni va ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Xalq pedagogikasi va ijtimoiy pedagogika tushunchalari

Xalq pedagogikasi – bu xalq tomonidan asrlar davomida to'plangan tarbiya va ta'lim tajribalarini o'z ichiga olgan ilmiy-ma'naviy merosdir. U bolalar va yoshlarni tarbiyalashda milliy qadriyatlar, urf-odatlar, an'analar, maqollar, ertaklar, dostonlar va og'zaki ijod orqali shakllangan tarbiya usullariga asoslanadi. Xalq pedagogikasi insonning yoshligidan boshlab ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy jihatdan shakllanishiga yordam beradi. Ijtimoiy pedagogika esa jamiyatning barcha qatlamlariga ta'lim va tarbiya jarayonlarini yetkazishni maqsad qilgan sohadir. U ijtimoiy muhitning inson kamolotiga ta'sirini o'rganadi va har bir inson uchun teng ta'lim olish imkoniyatlarini yaratishga qaratilgan. Ijtimoiy pedagogika ayniqsa, yetim bolalar, nogironligi bor shaxslar, qiyin hayot sharoitiga tushib qolgan insonlar va ijtimoiy yordamga muhtoj bo'lgan shaxslarning ta'lim va tarbiyasiga alohida e'tibor qaratadi.

Xalq pedagogikasi va ijtimoiy pedagogika o'zaro bog'liq bo'lib, ikkalasi ham jamiyatning ta'lim va tarbiyadagi rolini ta'kidlaydi. Xalq pedagogikasi ijtimoiy pedagogikaning amaliy negizini tashkil etadi, chunki u asosan jamiyatning madaniy va ma'naviy qadriyatlariga asoslanadi. Ijtimoiy pedagogika esa xalq pedagogikasida shakllangan tarbiya tamoyillarini ilmiy asosda kengaytirib, zamonaviy ta'lim tizimiga integratsiya qilishga harakat qiladi.¹

Xalq pedagogikasida ijtimoiy pedagogikaning asosiy g'oyalari

Xalq pedagogikasi bolalarni tarbiyalashda jamiyatning barcha a'zolari ishtirok etishini ta'kidlaydi. Oila, qo'ni-qo'shnilar, mahalla, ustozlar va katta yoshli kishilar yosh avlodga o'z tajribalarini o'rgatib, ularning to'g'ri tarbiyalanishiga hissa qo'shadilar. Bu ijtimoiy pedagogikaning ham asosiy tamoyillaridan biri bo'lib, jamiyatning har bir a'zosi ta'lim va tarbiya jarayonida faol ishtirok etishi lozimligini

¹ Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27;

anglatadi. Xalq pedagogikasida bolalar yoshlikdan mehnatsevarlik, halollik, vatanparvarlik, kattalarni hurmat qilish, odob-axloq qoidalariga rioya qilish kabi fazilatlarni o'zlashtiradilar. Ushbu qadriyatlar ijtimoiy pedagogikaning ham muhim qismi bo'lib, insonni jamiyatda muvaffaqiyatli yashashi uchun zarur ko'nikmalar bilan ta'minlaydi.

Xalq pedagogikasi bolalarni yoshligidan mehnatga o'rgatish muhimligini ta'kidlaydi. Ilgari bolalar dehqonchilik, chorvachilik, hunarmandchilik kabi kasblarni erta o'rganib, oilaviy hayotga moslashganlar. Ijtimoiy pedagogika ham shaxsning mehnat jarayoni orqali ijtimoiy hayotga moslashuvini ta'minlashni asosiy maqsadlaridan biri sifatida belgilaydi. Xalq pedagogikasida bolalarni jamoa ichida tarbiyalash muhim sanaladi. Do'stlik, hamkorlik va birdamlik tamoyillari orqali insonning shaxsiyati shakllanadi. Bu ijtimoiy pedagogikaning ham asosiy g'oyalaridan biri bo'lib, jamoaviy tarbiya jamiyatda ijtimoiy aloqalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xalq pedagogikasida bolalarni tarbiyalashda ertaklar, maqollar, topishmoqlar, xalq o'yinlari va qo'shiqlardan keng foydalaniladi. Ushbu usullar bola ongini rivojlantirish bilan birga ularning ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Ijtimoiy pedagogika esa ushbu ta'lim shakllarini zamonaviy ta'lim tizimiga tatbiq etish orqali bolalar va yoshlarning ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi. Xalq pedagogikasi va ijtimoiy pedagogika inson tarbiyasi va ta'limida muhim o'rin tutadi. Xalq pedagogikasida avloddan-avlodga o'tib kelayotgan ta'lim va tarbiya usullari yoshlarning shaxsiy va ijtimoiy kamolotiga xizmat qiladi. Ijtimoiy pedagogika esa ushbu qadriyatlarni ilmiy asosda chuqurlashtirib, har bir inson uchun ta'lim va tarbiya olish imkoniyatlarini kengaytiradi.²

Xulosa

Xalq pedagogikasi va ijtimoiy pedagogika jamiyatning ta'lim va tarbiya tizimida muhim o'rin tutuvchi tushunchalardir. Xalq pedagogikasi asrlar davomida shakllangan tarbiya tajribalarini o'z ichiga olib, milliy urf-odatlar, an'analar va

² Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67;

ma'naviy qadriyatlar asosida shakllangan. Unda avloddan-avlodga o'tib kelayotgan tajribalar, ertaklar, maqollar, topishmoqlar, xalq o'yinlari va hunarmandchilik kabi elementlar bolalarni tarbiyalash va ijtimoiy muhitga moslashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy pedagogika esa inson tarbiyasi va ta'lim jarayonida ijtimoiy muhitning rolini o'rganib, har bir shaxsning ijtimoiy muhitga integratsiyalashuvini ta'minlash bilan shug'ullanadi.

Hozirgi zamonaviy ta'lim tizimida xalq pedagogikasining ijtimoiy pedagogik g'oyalari tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Jumladan, bolalarni tarbiyalashda jamiyatning barcha qatlamlari – oila, mahalla, ta'lim muassasalari va jamoat tashkilotlarining hamkorligi zarurligi ijtimoiy pedagogikaning asosiy tamoyillaridan biridir. Xalq pedagogikasi esa bunday hamkorlikni qadimdan yo'lga qo'ygan bo'lib, unda jamoaviy tarbiya tamoyili asosiy o'rin tutadi. Shuningdek, xalq pedagogikasida axloqiy tarbiya, mehnatsevarlik, vatanparvarlik, kattalarni hurmat qilish va insoniy fazilatlarni shakllantirish muhim o'rin tutadi. Bu jihatlar zamonaviy ta'lim tizimida ham e'tibordan chetda qolmay, bolalar va yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlashning muhim omili sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, xalq pedagogikasida mavjud bo'lgan mehnat tarbiyasi tamoyillari hozirgi kunda yosh avlodni kasb-hunar o'rganishga, jamiyatda o'z o'rnini topishga va iqtisodiy mustaqillikka erishishga tayyorlashda samarali usul bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Shuni ta'kidlash joizki, xalq pedagogikasi va ijtimoiy pedagogika bir-birini to'ldiruvchi tushunchalar bo'lib, ularning har ikkalasi ham shaxsning jamiyatda har tomonlama barkamol bo'lib shakllanishiga xizmat qiladi. Xalq pedagogikasi ijtimoiy pedagogikaning amaliy negizini tashkil etib, milliy tarbiya tizimining ajralmas qismi bo'lib qolmoqda. Shu boisdan, zamonaviy ta'lim jarayonida xalq pedagogikasining ijtimoiy pedagogik tamoyillarini keng qo'llash yosh avlodni tarbiyalashda samarali natijalar berishi mumkin. Kelajakda ta'lim va tarbiya jarayonida xalq pedagogikasiga asoslangan yondashuvlarni chuqur o'rganish va ijtimoiy pedagogika bilan uyg'unlashtirish zarur. Buning natijasida bolalar va yoshlarning nafaqat bilim olishlari, balki ijtimoiy mas'uliyatni his qilishlari, jamiyatda faol ishtirok etishlari ham ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Pedagogik faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakillantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissinii tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.